

Asia: VN/25987/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys uudeksi tartuntatautilaiksi on perustuslaillisesti, moraalisesti ja demokraattisesti arveluttava

Hallituksen esitysluonnos tartuntatautilain kokonaisuudistukseksi kätkee näennäisen teknisen ja hallinnollisen kielen taakse merkittäviä vallan keskittämisen, perusoikeusrajoitusten ja pakottavan kansanterveyspolitiikan normalisoinnin riskejä. Tarkasteltuna sekä Suomen perustuslain että kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden (YK:n ihmisoikeusjulistus, Euroopan ihmisoikeussopimus, Oviedon bioetiikkasopimus) valossa, esitys on sekä oikeudellisesti että eettisesti ongelmallinen.

1. Perustuslain keskeiset ristiriidat

Perusoikeuksien rajoitusedellytysten venyttäminen ja hämärtäminen:

Esitys sallisi tilojen sulkemisen, toiminnan kieltämisen, karanteenit ja pakolliset terveystarkastukset hallinnollisina päätöksinä ilman riittäviä yksilöllisiä oikeusturvakeinoja.

Tämä on ristiriidassa Suomen perustuslain 7 §:n (oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen) ja 10 §:n (yksityiselämän suoja) kanssa.

Lisäksi poikkeaminen hallintolain mukaisesta tiedoksiantomenettelystä murtaa oikeusturvan (PL 21 §) minimivaatimukset kiireellisyyden varjolla.

Perustuslakivaliokunnan aiempi kanta sivuutetaan. Valiokunta on useaan otteeseen (PeVL 44/2020 vp, 50/2021 vp, 7/2021 vp) todennut, että tartuntatautilainsäädännön käyttö poikkeusolojen ulkopuolella tarvitsee erittäin tiukat välttämättömyysperusteet.

Nyt hallitus pyrkii luomaan pysyvät poikkeusvaltuudet sosiaali- ja terveysministeriölle ilman erillistä poikkeuslakimenettelyä. Tämä hämärtää normaalin ja poikkeustilan välistä rajaa – de facto valmiuslain toimintavaltuuksien siirron sote-sektorille.

Hallinnollisen vallan keskittyminen ministeriöön ilman parlamentaarista valvontaa. STM saisi lakiluonnoksen mukaan yksin määrätä poikkeuksia normaaliolojen toimintatapoihin. Tämä rikkoo vallanjako-opin ja PL 2 §:ssä säädetyn kansanvaltaisuusperiaatteen, joka edellyttää parlamentaarista kontrollia valtioneuvoston erityistoimivaltuuksille.

2. Rokotuspakon ja yksilöön kohdistuvan lääketieteellisen pakon ongelma

Pakollisen rokotuksen mahdollisuus säilyy ja jopa laajenee. Lakiin jätetty pykälä pakollisista rokotuksista rikkoo Euroopan neuvoston bioetiikkasopimuksen (Oviedon sopimus, artikkelit 5 ja 26), joissa lääketieteellisen toimenpiteen edellytyksenä on vapaaehtoinen ja tietoon perustuva suostumus yksilöltä.

Rokotuspakkosäännöksen perustelu "perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten täyttymisellä" on pelkkä muodollinen kumarrus – todellinen arviointi välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta puuttuu.

Sosiaalinen ja taloudellinen painostus rokotuksiin rinnastuu tosiasialliseen pakkoon. Luvussa 5 ehdotettu työnantajan velvollisuus tarkistaa työntekijän rokotussuoja sekä työntekijän tietoihin puuttuminen työn järjestelyjen edellytyksenä muodostaa epäsuoran pakkokeinin. Tämä on vastoin PL 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatetta ja YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa sopimusta, joka edellyttää, ettei terveystalvelujen piiriin pääsy saa riippua rokotusstatuksesta.

Lääketieteellisen itsemääräämisen loukkaus (PL 7 § ja potilaslaki 6 §). Lain muotoilu antaa viranomaisille mahdollisuuden ohittaa yksilön oma päätösvalta vetoamalla "tartuntavaaran ehkäisyyn". Tämä avaa oven rajattomalle julkisen edun tulkinnalle yksilön kustannuksella.

3. Kansainvälisten velvoitteiden ristiriidat

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) artikla 8 – Oikeus yksityis- ja perhe-elämään: Valvonta-, testaus- ja karanteenitoimenpiteet ilman yksilöllistä näyttöä vaarasta rikkoisivat artiklan mukaista oikeutta yksityiselämään ja ruumiilliseen koskemattomuuteen.

Oviedon sopimus – Artikla 5 ja 6: Edellyttää tietoon perustuvaa vapaaehtoista suostumusta lääketieteellisiin toimenpiteisiin. Poikkeuksen salliminen ainoastaan "lain perusteella" ei täytä sopimuksessa asetettuja tarkkarajaisuuden ja suhteellisuuden vaatimuksia.

EU:n perusoikeuskirjan 3 artikla – Oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen: Hallituksen oma perustelu "EU:n velvoitteiden harmonisoinnista" on virheellinen tulkinta. Unionin oikeus ei edellytä pakkorokotuksia, vaan korostaa vapaaehtoisuutta ja tietosuojaa (GDPR 9 art.).

4. Demokratian ja oikeusvaltion heikkeneminen

STM:lle annettavat laajat toimeenpanovaltuudet ilman parlamentaarista kontrollia muodostavat teknokraattisen poikkeusvallan. Päätösten tiedoksiannon siirto "yleistiedoksiantona" suoraan lehdistä tai verkossa rikkoo perusoikeuden tulla kuulluksi ennen omaa elämää ja toimeentuloa koskevia päätöksiä. Hallinnollisten rajoitusten (tilojen sulkeminen, liikkumiskiellot, elinkeinon sulku)

korvausperusteet on siirretty alemman asteiseen valtioneuvoston asetukseen, mikä on lainsäädäntövallan delegointia ilman perusteltua syytä.

5. Eettinen ja yhteiskunnallinen näkökulma

Esitys pyrkii normalisoimaan pysyvän pandemiavalmistautumisen hallintajärjestelmän, jossa kansanterveyden nimissä voidaan mitätöidä yksilön autonomia. Vapaaehtoisen, luottamuksellisen lääkityksen ja rokottamisen periaate korvataan viranomaisjohtoisella hallintamallilla, joka siirtää vastuun pois yksilöltä ja ammatti-ihmisiltä keskushallinnolle. Tämä suunta kumoaa sen, mitä Suomi on aikanaan pitänyt oikeusvaltion ja terveyden peruseriaatteena: Yksilön vapaaehtoisuudella saavutettu kansanterveys kestää, pakolla saavutettu ei.

Johtopäätös ja toimenpide-ehdotus

Lakiesitys sellaisenaan ei täytä perustuslain, EIS:n, eikä Oviedon sopimuksen vaatimuksia, eikä myöskään Suomen oikeusvaltioperiaatetta. Se tulisi:

Vetää pois ja palauttaa kokonaisuudistettavaksi riippumattomassa, monialaisessa työryhmässä, jossa mukana perustuslakijuristit, potilasjärjestöt ja bioetiikan asiantuntijat.

Poistaa kokonaan pakkorokotusta mahdollistavat säännökset.

Selkeyttää rajoitusvaltuudet siten, että ne ovat tarkkarajaisia, määräaikaista ja niiden käyttöönotto edellyttää parlamentaarista hyväksyntää.

Turvata yksilön vapaaehtoinen suostumus ja tietosuojatietosuoja kaikissa lääketieteellisissä toimenpiteissä myös poikkeusoloissa.

Julkaista avoimesti kaikki tartuntatautilain uudistukseen liittyvät lausunnot ja vaikutusarviot kansalaisten tarkasteltavaksi ennen eduskunnan käsittelyä.

Yhteenvetona:

Tämä lakiesitys, vaikka retorisesti perustellaan kriisivalmiudella, merkitsee todellisuudessa askelta kohti hallinnollista tyranniaa. Se tulisi keskeyttää välittömästi aja palauttaa uudelleen valmisteluun oikeusvaltion periaatteiden ja yksilönvapauksien pohjalta.

Ossi Tiihonen

puheenjohtaja

Vapauden liitto r.p.

Ossi Tiihonen